

DEPARTMENT OF MILITARY EDUCATION BEFORE THE CALLING UP OF STUDENTS' EDUCATIONAL PROCESS

Uzoqov Asliddin Mexritdinovich,

*Military education of the Bukhara State Pedagogical Institute
deputy head of the faculty for Academic Affairs
(PhD), associate professor.*

ANNOTATION

The educational process is considered an organizational system, which consists of the interaction of teaching and learning activities. The educational process is legally connected with the processes of personal development and education. The effectiveness of the educational process depends on the skills of the teacher and the real learning opportunities of the student. According to this law, productive means, methods, and organizational forms of education are chosen, tasks such as clear, clear, popular presentation of knowledge are performed. According to this law, the tasks of the educational process, and on the basis of the tasks, the information content, educational tools, methods, and organizational forms are determined, and the information content is developed, and the ways of materializing the information content are determined.

Key words: *knowledge, education, skill, activity, professional skill, qualification, learner, program, skill, competence, legitimacy, goal, result.*

Kirish. Respublikamizda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlarning asosiy maqsadi shaxsni yuqori darajadagi jismoniy, aqliy-axloqiy, estetik rivojlanishi uchun sharoit yaratishdir. Ushbu maqsadga erishish mustaqil davlatimizning intellektual potensialini yuqori darajaga ko'tarilishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga ta'kidlash lozimki, uchinchi ming yillik ta'limini insoniyat faoliyatining zarur keng ko'lamli sohasi sifatida e'tirof etmoqda.

Respublikamizda ta'lim sohasidagi qabul qilingan me'yoriy hujjatlar talablarida "ta'lim-tarbiya jarayonini shakllantirish ta'lim-tarbiya jarayonini amalga oshirishning didaktik qonuniyatlari va tamoyillarini ishlab chiqish, davlat ta'lim standartlarini takomillashtirish, o'quv dasturlari darsliklarini yangi avlodi, o'quv metodik majmualar yaratish" vazifasini hal qilish lozimligi ta'kidlangan.

Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi ta'lim jarayonini har xil talqin etilishi ushbu jarayonni murakkab jarayon ekanligidan dalolat beradi. Agar yuqoridagi ta'riflarni umumlashtirsak, ta'lim jarayonida talaba o'qituvchi rahbarligida o'zining bilish faoliyati motivlarini anglashi, borliq to'g'risidagi ilmiy bilimlar tizimini o'zlashtirishi natijasida ilmiy dunyoqarashlari shakllanishi, har tomonlama aqliy va axloqiy jihatdan kamol topishini ifodalanishini ko'rish mumkin.

Asosiy qism. Ta'lim jarayoni talabani o'qish va o'qituvchining o'qitish faoliyatlaridan tashkil topgan. O'qish — bu talabani o'qituvchi vazifalari va shaxsiy bilish ehtiyojlari asosi bo'yicha ilmiy bilimlarni o'zlashtirishini ifodalovchi maqsadga yo'nalgan, faol, ongli, bilish faoliyati hisoblanadi.

O'qitish — bu o'qituvchining talabalarda ijobiy o'qish motivlarini shakllantirish, holdisa va jarayonlarni o'zlashtirishlarini tashkil etish, o'zlashtirgan bilimlarini qo'llay olishlarini, bilimlarni mustaqil o'zlashtirishlarini ta'minlash bo'yicha maqsadga yo'naltirilgan faoliyati[1].

O'quv jarayoni qonuniyatlari va ziddiyatlari uning vazifalarini keltirib chiqaradi. Ta'lim jarayoni quyidagi vazifalarni bajaradi: ma'lumotli qilish, tarbiyalash, rivojlantirish. Ta'lim jarayonining ma'lumotli qilish vazifasi tabiat, jamiyat, texnika, inson to'g'risidagi bilimlarni o'zlashtirishi, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, qobiliyatlarini o'stirish bilan belgilanadi.

Ta'lim jarayonining navbatdagi vazifasi rivojlantirishdir. Ta'limning ushbu vazifasi nutqning rivojlanish bilan, so'z zaxirasining ortishi bilan, tafakkurni, his-tuyg'uni, tasavvurni rivojlanishi bilan, qobiliyatni rivojlanishi bilan xarakterlanadi.

Bilimlar tizimini o'zlashtirish, shaxsni rivojlantirish o'quvchilarni tarbiyalashni taqozo etadi.

Ta'lim jarayonini tarbiyalovchi vazifasi o'quvchilarda mehnatsevarlikni, mas'uliyatli, axloqiy normalarni, estetik ideallarni, tafakkur madaniyatini shakllantirishi bilan xarakterlanadi. Demak, o'qitishning asosiy ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi vazifalari, tashkiliy, strukturali, psixologik, integratsion, differentsion, konsultatsion, nazorat-tashxis, fasilitatsion, refleksiv vazifalar yordamida boyitiladi.

O'qitishning ta'limiy vazifasi mohiyati pedagogik bilim, ko'nikma, malakalar tizimi shakllanishi va ularni amaliyotda qo'llash uchun sharoit yaratish bilan tafsiflanadi.

Rivojlantiruvchi vazifa talabalar shaxsida fikrlash, hissiy, motivatsion, kommunikativ sifatlarini rivojlanishi uchun ta'limning aktiv metodlarini qo'llashda amalga oshiriladi.

Tarbiyalovchi vazifa talabalarda intellektual, hissiy sifatlar hamda kasbiy-qadrli qarashlar, o'quv bilish faoliyati motivlari shakllanadigan turli xil faoliyatlarga kiritishda namoyon bo'ladi.

Ta'limning tashkillashtiruvchi vazifasi talabalarni o'quv faoliyati va fanlarni o'qitish mazmunining sifati va ko'lami o'rtasidagi uyg'unlikda ko'rinadi.

Ta'limning barcha vazifalari o'zaro aloqadorlikda amalga oshiriladi.

Harbiy ta'limda pedagogik jarayon o'zaro aloqador ta'lim, tarbiya, rivojlanish jarayonlaridan tashkil topgan jarayondir. Ta'lim - bu maqsadga yo'naltirilgan, oldindan loyihalashtirilgan faoliyat bo'lib, unda talabalarning bilim olishi, tarbiyalanishi, rivojlanishi amalga oshiriladigan, faoliyat va muloqot tajribasining alohida tomonlari o'zlashtiriladigan jarayondir.

Ta'limning asosiy tasnifi:

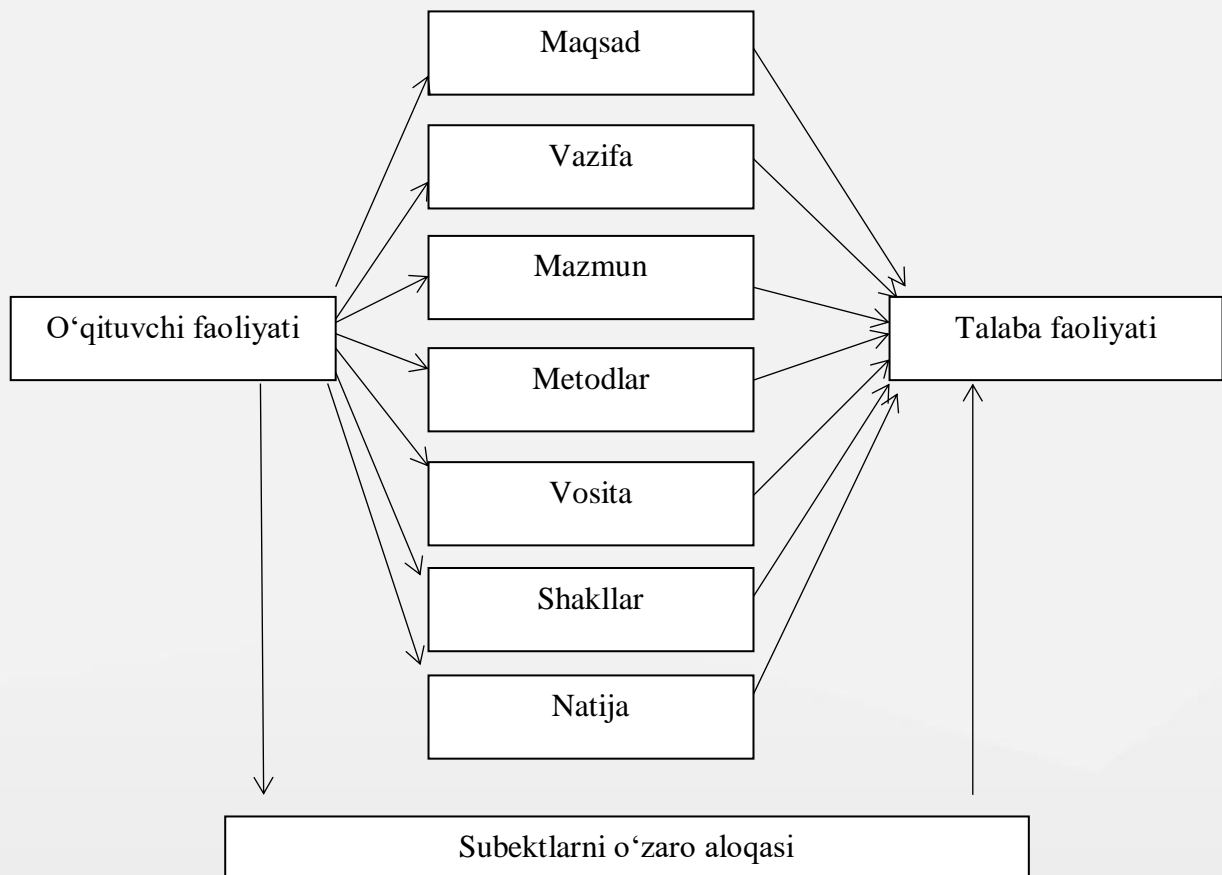
- subyektlarning o'zaro ta'siriga asoslangan ikki tomonlamaligi;
- tomonlar faoliyatini mazmun va jarayon birligi;
- maxsus bilish jarayoni;
- boshqaruvchanligi;
- shaxsni har tomonlama rivojlanishiga yo'naltirilganligi.

Ushbu xususiyatlar umumiy xarakterga ega bo'lib, pedagogika ta'lim jarayoniga ham taalluqlidir.

O'qish natijasi kursantlarni bilimi, ko'nikma va malakalarida hamda munosabatlarida ifodalanadi.

Ta'lim jarayoni o'zaro aloqador: maqsad, mazmun, metod, shakl, natija komponentlari orasidagi aloqadorlikni ifodalaydi. Tizimni shakllantiruvchi komponent maqsad hisoblanadi, boshqa komponentlar barchasi unga bog'liq bo'lib, ular bir butunlikni hosil qiladi.

Ta'lim jarayonining metodologik asosi gnoseologiya (bilish nazariyasi) sanaladi. Bilish nazariyasining asosiy qoidasiga muvofiq, bilish jarayoni - bu tafakkur va amaliyot birligi hisoblanadi.

1-rasm. Ta'lim jarayoni komponentlarini o'zaro aloqasi.

Ta'lim jarayonining harakatlantiruvchi kuchi qarama-qarshilik hisoblanadi.

Ta'lim jarayoni butunligicha ta'lim nazariyasida ishlab chiqilgan umumiy qoidalarga asoslanadi, buni o'qitish jarayonini tashkil etishda o'qituvchi hisobga olishi lozim.

Ta'lim nazariyasi tahlilida ta'lim mohiyatini yoritishda mutaxassislarni turli yondashuvlarini ko'rishimiz mumkin. O.Roziqovning ta'kidlashicha, "Ta'lim o'qitish va o'qish faoliyatlarining o'zaro muvofiqlashuvi, kirishuvidan shakllangan shirkat faoliyatidir". "Ta'lim bilim, malaka, ko'nikmalarni berish va egallash jarayonidir" (Yu. Babanskiy).

"Ta'lim o'qituvchi va talabani maqsadga yo'naltirilgan o'zaro harakatidir".

Yuqoridagi ta'rifdan ko'rinadiki, ta'lim mohiyatini ifodalashda turli yondashuvlar mavjud.

Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishida "O'qitish jarayoni talabani xususiy o'rganuvchanlik faoliyati va o'qituvchining o'rgatuvchanlik faoliyatidan iborat, undan tashqarida hech qanday maqsadli pedagogik jarayon kechmaydi". Shu kabi o'qitish jarayonining ikki tomonlama xarakterga ega ekanligi e'tirof qilinadi.

An'anaviy o'qitish tizimining o'ziga xos tomoni shundaki, u o'zida "avtoritar" pedagogik talablarni mujassamlantiradi. Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishida o'qitish jarayonining avtoritarizmligi quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- faoliyatning chegaralanganligi, o'rgatuvchining majburiyiligi;
- nazoratning markazlashganligi;
- mazmuning o'rtacha talabaga mo'ljallanganligi.

Bilimlarni o'zlashtirish metodlari ham nomahsul faoliyatga tegishli, ya'ni:

- tayyor bilimlarni uzatish;
- namuna bo'yicha o'qitish;
- xususiylkdan umumiylikning induktiv mantiqiyligi va hokazo.

Asosiy o'qitish shakli sifatida "auditoriya-dars" tizimi qabul qilingan.

O'qitish jarayoni faoliyat sifatida an'anaviy texnologiyada mustaqillikning yo'qligi, talabalarni o'quv mehnatining kuchsiz motivlashgani bilan tavsiflanadi.

Muhokamalar va natijalar. Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishida ta'lim jarayoni faoliyat sifatida ham qaraladi, shu bois unda quyidagilar aniq ifodasini topadi:

- boshlang'ich holat tahlili, o'qitish maqsadini aniqlash va o'rnatish va uni o'quvchilarga yetkazish;
- ishlarni rejalashtirish, maqsadga erishish mazmuni va vositalarini saralash - turli usullar bilan o'quv materialining yangi bo'lagini taqdim etish;
- o'quv amallarining talaba tomonidan bajarilishi, ofitser-o'qituvchi va talabani hamkorlik faoliyatini tatbiq etish;

- axborotlar mazmunini o'zlashtirish bo'yicha teskari aloqani nazorat qilish va tuzatishni tashkil etish;

- o'qitish natijasining tahlili, o'z-o'zini tahlil etish va baholash.

Ta'lim jarayonining ramziy ifodalanishi uning mustaqil, yaxlit tizim ekanligidan, u o'ziga xos va mos qonuniyatlar asosida qurilishidan dalolat beradi.

Ta'lim jarayoni bu— o'qituvchi tomonidan o'quvchilarga ma'lum bir maqsadga erishish uchun, ushbu maqsad talab etgan mazmuni u yoki bu metodlar yordamida aniq shakllarda yetkazib beriladigan va natijaga ega bo'lgan jarayondir.

Ta'lim jarayonining mohiyati shundaki, o'qitish va o'qish faoliyatlarining o'zaro aloqadorligida hamda ofitser-o'qituvchi va talabalarning ongli va faol munosabatlaridadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Yo'ldoshev O'.J., Umumiy pedagogika. O'quv qo'llanma. Toshkent – 2017 y.
2. Ishmuxammedov R.J. Innovatsion texnologiyalar yordamida o'qitish samaradorligini oshirish yo'llari. Toshkent: 2000 y.
3. Qodirov B.G'., Begimqulov U.Sh., Abduqodirov A.A. Axborot texnologiyalari. Elektron darslik. 2002 y.